

Nr 12

Utlåtande i anledning av motion om den domstolsmässiga prövningen av atomkraftfrågor.

Tredje lagutskottet har behandlat en i riksdagen väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 552 i andra kammaren, av herr *Eliasson* i Sundborn *m. fl.*

I motionen yrkas, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning huruvida mål rörande atomkraftfrågor bör handläggas av vattendomstol, förstärkt med särskild expertis, eller av specialdomstol.

En närmare redogörelse för motionens innehåll återfinnes nedan.

Över motionen har utskottet i den ordning 46 § riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttranden från statens vatteninspektion och medicinalstyrelsens strålskyddsnämnd.

Gällande lagstiftning om atomenergianläggningar m. m.

Lagen den 1 juni 1956 om rätt att utvinna atomenergi m. m. (atomenergilagen)

Enligt 1 § i denna lag må ingen utan tillstånd av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer förvärva, inneha, överlåta, bearbeta eller eljest taga befattning med uran, plutonium eller annat ämne, som användes såsom bränsle (atombränsle) i anläggning för utvinning av atomenergi (atomreaktor), eller förening vari sådant ämne ingår. Samma bestämmelser gäller även i fråga om torium och annat ämne, som är ägnat att omvandlas till atombränsle. Enligt 2 § samma lag må ingen utan tillstånd uppföra, inneha eller driva atomreaktor eller anläggning för bearbetning av ämne eller förening som avses i 1 §. Vid meddelande av tillstånd och under tillståndets giltighetstid må uppställas de villkor som finnes påkallade av säkerhetsskäl eller eljest ur allmän synpunkt (4 §). Tillsyn å efterlevnaden av nu angivna bestämmelser och villkor utövas av myndighet som Konungen bestämmer (5 §). Enligt förordnande i kungörelse den 27 juni 1957 utövas tillsynen av *delegationen för atomenergifrågor*. Enligt sin instruktion (SFS 309/1956) har delegationen i övrigt till uppgift bl. a. att avgiva av Kungl. Maj:t och statliga myndigheter infordrade utlåtanden, särskilt i koncessions- och tillståndsärenden samt lagstiftningsfrågor på atomenergiområdet.

Bihang till riksdagens protokoll 1960. 9 saml. 3 avd. Nr 12

Vattenlagen med därtill hörande författningar

Fabrik eller inrättning med radioaktivt avloppsvatten må enligt *kungörelsen den 30 november 1956 om förprovning rörande åtgärder till motverkande av vattenförorening m. m.* ej anläggas innan frågan om dylika åtgärder blivit prövad enligt vattenlagen. I sistnämnda lag stadgas, att industriellt avloppsvatten ej må avledas så att genom förorening av vattendrag, sjö eller annat vattenområde ur allmän eller enskild synpunkt uppkommer olägenhet av någon betydelse, med mindre föroreningens förebyggande provas kräva åtgärder, som ej skäligen kan fordras. Kan avloppsvattnet från fabrik eller annan industriell inrättning befaras genom vattenförorening medföra att fiskerinäring av större betydelse lider väsentligt förfång eller att eljest allmänna intressen i avsevärd mån förnärmas må medgivande till utsläppande av avloppsvattnet enligt vattenlagen lämnas allenast såframt Konungen efter hemställan av vattendomstolen förklarat att med hänsyn till fabriken eller inrättningens betydelse för näringslivet eller för orten eller eljest från allmän synpunkt hinder däremot ej möter. Prövningen enligt vattenlagen av frågan under vilka villkor industriellt avloppsvatten må utsläppas sker i allmänhet vid vattendomstol, därvid även uppkommande ersättningsfrågor regleras.

Vad som i vattenlagen sägs om avledande av industriellt avloppsvatten skall i tillämpliga delar gälla jämväl utkastande, utsläppande eller uppläggande av fast avfall så att vattenförorening kan föranledas därav.

Tillsyn över vattendrag, sjöar och andra vattenområden till motverkande av vattenförorening utövas av statens vatteninspektion enligt *lag den 30 november 1956*. F. n. är tillsynsavdelningen vid fiskeristyrelsen statens vatteninspektion.

Hälsovårdsstadgan

Enligt hälsovårdsstadgan åligger det hälsovårdsnämnd att vaka över att fabriker och näringar icke inrättas eller drives så att de medför sanitära olägenheter för närboende eller det allmänna. Hälsovårdsmyndighet äger dock ej meddela beslut som avviker från vad som föreskrivits i samband med prövning enligt vattenlagen.

Strålskyddslagen den 14 mars 1958

Enligt denna lag kräves tillstånd för bl. a. innehav av apparater som är avsedda att utsända joniserande strålning och för innehav av radioaktivt ämne. Tillstånd enligt strålskyddslagen erfordras dock ej för vad som omfattas av tillstånd enligt atomenergilagen. Härom anförde chefen för inrikesdepartementet i propositionen (nr 29/1958) följande.

I det föregående har jag nämnt att atomenergianläggningar och enligt atomenergilagen tillståndspliktiga ämnen i förslaget till strålskyddslag undantagits från tillståndstvånget. Enligt min mening bör det vara möjligt,

att i fråga om de radioaktiva ämnena gå längre än vad kommittén föreslagit och sålunda från tillståndsvänget undantaga alla de fall, där tillstånd meddelats enligt atomenergilagen. Jag vill här tillägga, att kommittén i detta sammanhang understryker, att förslaget i denna del inte får anses innebära att strålskyddskontrollen vid uppförande och drift av reaktor-anläggningar i något avseende åsidosättes eller försvagas. Kontrollen anser kommittén kunna tillgodoses genom att vid Kungl. Maj:ts tillstånd enligt atomenergilagen fogas de grundläggande och principiella föreskrifter och villkor, som fordras i strålskyddshänseende, varefter strålskyddsmyndigheten får meddela de mera detaljmässiga föreskrifterna och villkoren. Delegationen för atomenergifrågor har häremot invänt, att strålskyddsmyndigheten inte bör ges en självständig rätt att, utöver de villkor som fästs vid tillståndet enligt atomenergilagen, meddela föreskrifter enligt strålskyddslagen.

Vad sålunda anförts ger mig anledning att återkomma till frågan hur strålskyddsmyndighetens prövning, när det gäller atomenergianläggningar, bör samordnas med den prövning i övrigt som skall eller kan förekomma i samband med tillkomst och drift av sådana anläggningar. Tidigare har jag visat, att — förutom Kungl. Maj:t och de organ som uteslutande sysslar med atomenergifrågor samt strålskyddsmyndigheten — bl. a. vattendomstol och hälsovårdsnämnd på grund av gällande lagstiftning kan komma att få taga befattning med spörsmål angående sanitära olägenheter från anläggningar av ifrågavarande slag.

Vad först beträffar den i samband med tillkomsten av atomenergianläggning erforderliga prövningen synes mig denna i huvudsak böra ske i följande ordning. Ansökningen om tillstånd enligt atomenergilagen att få uppföra anläggningen bör remitteras till strålskyddsmyndigheten för yttrande om de strålskyddsåtgärder som erfordras vid normal drift. I yttrandet bör strålskyddsmyndigheten efter samråd med övriga berörda fackmyndigheter ange de föreskrifter och villkor, som ur strålskyddssynpunkt finnes påkallade. Strålskyddsmyndigheten avses inte skola befatta sig med de av hänsyn till katastrofrisker uppkommande frågorna angående anläggningens konstruktion och förläggning m. m. utan för dessa säkerhetsfrågor skall finnas ett särskilt reaktorsäkerhetsorgan. F. n. fungerar en under delegationen för atomenergifrågor lydande kommitté, reaktorförläggningskommittén, som sådant organ. Kungl. Maj:t har härefter att på grundval av vad som framkommit i ärendet avgöra huruvida och på vilka villkor anläggningen skall få komma till stånd. I tillståndet bör således intas bl. a. de föreskrifter, som Kungl. Maj:t med anledning av strålskyddsmyndighetens yttrande funnit erforderliga. Beslutet synes dock som regel inte böra innehålla några bestämmelser angående avledande av avloppsvatten eller åtgärder i övrigt som kan förorsaka vattenförorening utan härutinnan bör hänvisas till den prövning som skall ske enligt vattenlagen. Det blir sålunda i allmänhet vattendomstolens sak att pröva, om avloppsvatten skall få avledas från anläggningen och vilka åtgärder som skall vidtas till motverkande av vattenförorening. Vid vattendomstolen bör strålskyddsmyndigheten ange de föreskrifter som erfordras med hänsyn till radioaktiviteten i avloppsvattnet. Övriga berörda fackmyndigheter får också i samband med vattendomstolens prövning tillfälle att framlägga sin mening i frågan huruvida de av strålskyddsmyndigheten angivna föreskrifterna från deras speciella synpunkter är ändamålsenliga och tillfyllest. För den händelse vattendomstolen skulle finna att avloppsvattnet från anlägg-

ningen, trots alla åtgärder som skäligen kan föreskrivas till motverkande av vattenförorening, kan befaras komma att medföra svårare skadeverkningar på fiskerinäring eller andra allmänna intressen, kan vattendomstolen i enlighet med vattenlagens bestämmelse härutinnan till Kungl. Maj:ts prövning hänskjuta frågan huruvida anläggningen är av sådan betydelse från allmän synpunkt, att avloppsvattnet ändå må utsläppas.

Vid uppförandet, igångsättningen och driften av atomenergianläggning bör företrädare för strålskyddet medverka för att inom ramen för koncessionsvillkoren åstadkomma största möjliga strålsäkerhet hos anläggningen. Vid denna tillsyn kan det visa sig nödvändigt med kompletterande föreskrifter rörande strålskyddet vid normal drift. Det bör få ankomma på strålskyddsmyndigheten att meddela dessa föreskrifter. En sådan ordning har också förutsatts vid tillkomsten av atomenergilagerna. I denna hänvisas sålunda till att i fråga om tillsynen över innehav av och arbete med radioaktivt ämne jämväl gäller vad därom är särskilt stadgat. Anses ur strålskyddssynpunkt behov föreligga av föreskrift, som kan antas i avsevärd mån komma att påverka utformningen av eller driften vid anläggningen, bör dock frågan underställas Konungens prövning. Beträffande radioaktivt avloppsvatten bör strålskyddsmyndigheten visserligen medverka i den fortlöpande kontrollen men det bör inte tillkomma strålskyddsmyndigheten att föreskriva ändringar i eller tillägg till de av vattendomstolen fastställda villkoren. Sådana ändrade föreskrifter bör endast ges av vattendomstolen i den ordning vattenlagen stadgar.

Såsom strålskyddsmyndighet fungerar medicinalstyrelsens strålskyddsnämnd.

Lagstiftningens praktiska tillämpning

En redogörelse för den praktiska tillämpningen av den lagstiftning för vilken här förut redogjorts finnes intagen i ett i november 1959 avgivet betänkande angående beredskap mot atomenergiolyckor (SOU 1959: 38). Betänkandet har tillkommit såsom resultat av en undersökning av vilka åtgärder som kan behöva vidtagas till allmänhetens skydd i händelse av utspridning av radioaktiva ämnen från i Sverige eller i utlandet belägen anläggning. Ur nämnda redogörelse må här anföras följande.

Enligt gällande lagstiftning är atomindustrien ställd under statlig kontroll. Kontroll i säkerhetshänseende utövas på två sätt. Dels granskas varje projekt till ny anläggning ingående i sådant hänseende innan tillstånd meddelas att uppföra och driva anläggningen. Dels är alla anläggningar som är i bruk underkastade fortlöpande tillsyn av sakkunniga myndigheter.

Den som vill uppföra och driva en atomreaktor eller annan atomenergianläggning måste ha tillstånd (koncession) av Kungl. Maj:t. Om avfallsprodukter från anläggningen skall utsläppas i sjö eller vattendrag, fordras tillstånd även av vederbörande vattendomstol.

Koncessionsfrågan avgöres av Kungl. Maj:t efter föredragning av chefen för handelsdepartementet. Ärendets förberedande behandling är numera i stor utsträckning koncentrerad till atomenergidelegationen. Delegationen, som har att pröva projektet såväl ur samhällsekonomisk synpunkt som ur

säkerhetssynpunkt, inhämtar yttranden från olika berörda myndigheter och organ. Bland dem som regelmässigt hörs i ett ärende av ifrågavarande slag märks medicinalstyrelsens strålskyddsnämnd och länsstyrelsen i det län där anläggningen skall uppföras samt Aktiebolaget Atomenergi (såvida icke bolaget är sökande). Utlåtande brukar även inhämtas från andra myndigheter, såsom statens vatteninspektion, fiskeristyrelsen, försvarsstaben och civilförsvartsstyrelsen. Meteorologisk och hydrologisk expertis inkopplas under hand på ärendet.

Vid behandlingen av en koncessionsansökan har delegationen att beakta såväl förhållandena vid normal drift som olycksriskerna och följderna av en eventuell olycka. Beträffande strålskyddet vid normala driftsförhållanden bygger delegationen på utredningar och bedömningar av strålskyddsmyndigheten. Säkerhetsfrågorna i samband med en eventuell olycka utredes av den av delegationen tillsatta reaktorförläggningskommittén, inom vilken både reaktorteknisk och radiofysisk expertis är företrädd.

Granskningen av en koncessionsansökan omfattar en mångfald invecklade problem. Behandlingen ur teknisk synpunkt av en koncessionsansökan måste i allmänhet begränsas till en noggrann granskning av själva ansökningen, även om på enstaka punkter detaljundersökningar måste göras och kompletterande utredningar infordras.

Några allmängiltiga normer beträffande förläggning av reaktorer och andra atomenergianläggningar samt beträffande säkerhetskraven vid dessa har hittills icke utformats. Varje projekt bedömes med hänsyn till sina speciella karakteristika samt med beaktande av förläggningens platsens folktätthet ävensom geologiska, meteorologiska och hydrologiska förhållanden. Såsom villkor för koncession har hittills i ett par fall föreskrivits att kring anläggningen skall finnas en skyddszon på en eller ett par kilometer, och i dessa fall har dessutom Kungl. Maj:t i samband med beslutet i koncessionsfrågan uppdragit åt atomenergidelegationen att följa befolknings- och bebyggelseutvecklingen inom ett i beslutet närmare angivet område utanför skyddszonen.

En atomenergianläggning som tagits i bruk står under tillsyn av atomenergidelegationen, utom såvitt gäller strålskyddet vid normala driftsförhållanden, i vilket hänseende strålskyddsnämnden är tillsynsmyndighet.

Delegationen skall tillse att i koncessionen givna föreskrifter iakttages och, om så finnes påkallat av säkerhetsskäl eller eljest ur allmän synpunkt, föreslå Kungl. Maj:t att vidtaga ändringar i eller att komplettera dessa föreskrifter. Åsidosätter koncessionshavaren uppställt villkor eller meddelad föreskrift kan koncessionen återkallas.

Av naturliga skäl har atomenergidelegationen och strålskyddsnämnden ännu icke hunnit utbilda någon praxis beträffande tillsynsverksamheten. Man har emellertid tänkt sig att denna verksamhet skall utövas dels genom inspektioner, dels genom granskning av rapporter från koncessionshavaren. Avsikten är att den som driver en atomenergianläggning regelmässigt skall åläggas att föra journaler rörande viktigare driftsförhållanden vid anläggningen. Särskilt viktigt är naturligtvis att varje olyckstillbud journalföres och rapporteras. Vidare skall alltid finnas en personalförteckning som möjliggör fortlöpande kontroll av att anläggningen är bemannad med kompetent personal. Det förutsättes slutligen att säkerhetsinstruktioner skall komma att utfärdas för personalen och att tillsynsmyndigheterna underrättas om innehållet i dessa.

Om allmänna domstolar och specialdomstolar

Frågan om inrättande av specialdomstolar för mål om vissa rättsförhållanden är gammal. Redan år 1822 upptogs frågan till övervägande ur principiella synpunkter av lagkommittén i ett betänkande med förslag till rättegångsbalk. Kommittén ställde sig avvisande till specialdomstolar och denna uppfattning delades av statsmakterna. En följd härav blev att flertalet då befintliga specialdomstolar indrogs.

I betänkande med förslag till lag om införande av nya rättegångsbalken framhöll processlagberedningen, att frågan om en särskild domstolsorganisations företrädare framför de allmänna domstolarna uppenbart vore beroende av huruvida de rättsskipningsuppgifter, som förelåge inom ett visst rättsområde, kunde väntas bli särskilt ur rättssäkerhetens synpunkt på ett bättre sätt fullgjorda av en domstol med särskild sammansättning än av allmän domstol. Till stöd för avvikelser från den allmänna domstolsorganisationen hade ofta åberopats, att de frågor, som förekom inom vissa rättsområden, rörde speciella förhållanden, varom ledamöterna i en allmän domstol i dess vanliga sammansättning icke ägde tillräcklig sakkunskap eller erfarenhet. Enligt lagkommitténs mening följde icke av domstolens sålunda förmenta brist på specialkunskaper, att ej varje sak skulle bli tillräckligt upplyst och utredd för att med rättvisa avdömas. Inhämtande av de upplysningar, som kunde vara av nöden från sakkunniga män, tillhörde bevisningen; de sakkunnigas utlåtande vore egentligen icke annat än ett vittnesbörd i saken. Sedan bevisningen på detta sätt blivit fulländad, tillkomme det domaren att på grund av alla upplysningar och omständigheter som förekommit slita tvisten mellan parterna.

Till stöd för denna ståndpunkt talade enligt beredningens mening starka skäl. Utredningen rörande de på tvistefrågans avgörande särskilda förhållanden, som för sitt bedömande krävde speciell fackkunskap, utgjorde en del av bevisningen i målet och borde tillföras domstolen i enlighet med reglerna om bevisning genom sakkunnig. Genom att så skedde kunde utredningen i fråga göras till föremål för förhandling och granskning från parternas sida och tillfälle lämnas till motbevisning. Att utredning av detta slag tillhandahölls domstolen av dess egna ledamöter och utan någon granskning från parternas sida kunde ur rättssäkerhetens synpunkt icke anses tillfredsställande. Beredningen instämde på denna punkt till fullo i vad som yttrades i det vid 1823 års riksdag avgivna utskottsutlåtande, vari frågan om upphävande av styrelseverkens domsrätt behandlades. Enligt utskottet vore det icke överensstämmande med den svenska rättegångsordningen, att enskildas rätt kunde komma att bero av ett mången gång blott förmodat bättre vetande hos domaren än hos den som med sakkunskap vittnade.

Det vore — fortsatte beredningen — numera icke heller behovet av denna

speciella sakkunskap, som åsyftades då röster höjdes för inrättande av specialdomstol eller upptagande i den allmänna domstolen av särskilda sakkunniga ledamöter. I fråga om behandlingen av patenttvister vid allmän domstol hade beredningen uttalat, att det ej vore möjligt eller ur processuella synpunkter ens önskvärt att på dylikt sätt ersätta den särskilda expertis, varav behov i regel föreläge i mera invecklade mål av teknisk beskaffenhet. Däremot kunde medverkan av sakkunniga bisittare i frågor, som rörde mera speciella rättsområden, ur rättsskipningens synpunkt vara av värde på grund av deras allmänna teoretiska och praktiska förtrogenhet med de ämnen, som målet avsåge. Särskilt för utövande av den processledande verksamhet, som ofta erfordrades för att uppkomna tekniska spørsmål skulle bli allsidigt belysta, kunde det vara av betydelse att sakkunskapen vore företrädd i själva domstolen. Beredningen framhöll, att domstolen härigenom tillfördes ökade förutsättningar att ur tekniska synpunkter bedöma processmaterialet; detta vore av stor betydelse särskilt i ersättnings- och andra uppskattningsfrågor.

Om sålunda enligt beredningens mening ur principiella synpunkter några avgörande betänkligheter icke föreläge mot inrättande för vissa rättsområden av domstolar med en från de allmänna domstolarna avvikande sammansättning, vore dock tydligt att en sådan anordning icke borde komma till stånd med mindre fördelarna därav påtagligt övervägde olägenheterna. En söndersplittring av domstolsorganisationen i ett större antal domstolar medförde alltid betydande olägenheter ur organisatorisk synpunkt; detta gällde särskilt de specialdomstolar som intoge en i förhållande till den allmänna domstolsorganisationen helt fristående ställning. Beredningen erinrade i detta sammanhang om processkommissionens uttalande i dess betänkande (I sid. 80), att inrättandet av specialdomstolar städse ökade svårigheterna att åstadkomma en jämn arbetsfördelning mellan olika domstolar och ett fullständigt utnyttjande av tillgängliga arbetskrafter. En än allvarligare betänklighet låge däri, att även för specialmål vore av stor vikt, att sambandet med den allmänna rättsskipningen upprätthölles. Den faran låge eljest nära, att i fråga om rättsskipningen i specialmål andra rättsgrundsatser bleve förhärskande än som vore gällande i fråga om rättsskipningen i övrigt; det allmänna förtroendet till domstolarna och deras rättsskipning kunde härigenom lida allvarlig skada.

Motionen

I motionen redogöres för ett av de atomkraftverk, som nu är under uppförande, nämligen Ågesta-verket, även benämnt R3-Adam. Avloppsvatten från denna anläggning kommer att innehålla radioaktivt spill. Detta vatten skall enligt dom av Österbygdens vattendomstol efter viss men ej fullständig rening utsläppas i sjön Magelungen. Denna sjö är omgiven

av villa- och hyreshusbebyggelse. Sjöns omgivningar tjänar som rekreationsområde. Vid sjön finnes två badplatser. Enligt motionärerna har utsläppet av radioaktivt avloppsvatten i sjön Magelungen framkallat stor oro och olust hos den närmast berörda befolkningen. Slutligen anföres i motionen följande.

När vi nu befinner oss i inledningsskedet till atomenergiens utnyttjande synes det oss synnerligen angeläget, att det svenska atomenergiprogrammet kan genomföras under psykologiskt gynnsamma omständigheter. En förutsättning härför är, att säkerhetsåtgärderna tillgodoser allmänhetens berättigade krav på trygghet.

De problem som är förknippade med atomenergiens utnyttjande är av den storleksordning och av sådan speciell karaktär, att det kan ifrågasättas om våra nuvarande vattendomstolar är rustade för dessa nya och komplicerade uppgifter. Starka skäl kan sålunda anföras för att domstolarna tillföres exempelvis medicinsk, naturvetenskaplig, meteorologisk och atomteknisk sakkunskap. Enligt vår mening bör skyndsamt prövas, huruvida mål rörande atomkraftfrågor bör handläggas av vattendomstol, förstärkt med särskild expertis på ifrågavarande område, eller av specialdomstol.

Remissyttranden

Medicinalstyrelsens strålskyddsnämnd uttalar tvekan huruvida motionärerna avser enbart prövningen av frågor om utsläppande av radioaktivt spillvatten eller all tillståndsprovning beträffande atomenergianläggningar. I senare fallet skulle det enligt nämndens mening vara fråga om en total omprövning av vad statsmakterna stannat för vid strålskyddslagens tillkomst, d. v. s. så sent som år 1958. Nämnden anför vidare.

Det förhåller sig otvivelaktigt så att en dualism föreligger när det gäller handläggningen av säkerhetsfrågorna avseende vattenföroreningar och andra föroreningar till följd av radioaktivt utfall; vattenföroreningarna prövas av domstol och de övriga föroreningarna i administrativ ordning. Detta förhållande är dock icke något säreget för den radioaktiva kontaminationen. Erinras må därom att vattendomstol t. ex. har att pröva frågan om vattenförorening men ej luftförorening från sulfatfabrik.

Det förefaller som kritiken mot den nuvarande ordningen befarat att denna skulle kunna leda till att de olika i saken intresserade myndigheterna skulle vara benägna att bedöma uppkommande säkerhetsproblem från sin speciella synpunkt och att därför — sammantaget sett — riskerna för befolkningen skulle bli större än vad som kan anses tillbörligt. Enligt strålskyddsnämndens mening torde riskerna härför vara överdrivna.

Beträffande det av motionärerna uttalade önskemålet om att bredast möjliga expertis anlitas vid handläggningen av olika säkerhetsfrågor i samband med atomenergianläggning äger strålskyddsnämnden där så erfordras, inom ramen för tillgängliga medel, anlita särskilda experter eller sakkunniga. För närvarande har nämnden ett årligt anslag om 10 000 kronor för detta ändamål. Nämnden har klart för sig att behovet att tillkalla särskild expertis småningom kan bli allt större; och nämnden överväger de närmare formerna härför. Nämnden är också medveten om önskvärldheten av att representanter för olika lokala organ kan inkopplas när det gäller handläggningen av frågor av denna art.

Upplysningsvis vill nämnden framhålla att i Storbritannien — där man har ett långt mer omfattande atomprogram än i Sverige — nyligen utkommit en redogörelse för det radioaktiva avfallsproblemet. Detta anses för dagen icke böra inge några farhågor men antagandet om en framtida storexpansion av atomindustrin anses motivera stor försiktighet. Den engelska redogörelsen utmynnar i ett lagförslag, som bl. a. innebär tillskapandet av ett centralt administrativt säkerhetsorgan, som icke är helt olikt den svenska strålskyddsnämnden.

Med hänsyn till det anförda ifrågasätter strålskyddsnämnden starkt behovet och lämpligheten av att i dagens läge, innan den nuvarande ordningen hunnit närmare prövas, igångsätta en utredning i enlighet med motionärernas hemställan.

Utskottet

Utnyttjandet av atomenergien skapar många skiftande, betydelsefulla och svårösta problem. Svårigheterna ökar ytterligare genom att de hittillsvarande erfarenheterna av atomreaktor drift är ringa.

Utskottet delar motionärernas åsikt om det angelägna i att det svenska atomenergi programmet kan genomföras under psykologiskt gynnsamma omständigheter och att en förutsättning härför är, att säkerhetsåtgärderna tillgodoser allmänhetens berättigade krav på trygghet.

Bedömningen av de med atomreaktor drift förenade säkerhetsfrågorna åvilar nu Kungl. Maj:t och vattendomstolarna. Kungl. Maj:ts prövning, som vanligen sker i samband med tillståndsprovningen enligt atomenergilagen, omfattar alla frågor utom sådana som avser förorening genom utsläppande av avloppsvatten från atomreaktoranläggningar. Prövningen av sistnämnda frågor ankommer på vattendomstolarna. Därest till följd av atomreaktor drift skador uppkommer annorledes än genom vattenförorening föranledd av industriellt avloppsvatten, ankommer det å allmän domstol att pröva eventuella skadeståndskrav.

Lämpligheten av att på nu angivet sätt uppdelat bedömningen av säkerhetsfrågorna mellan administrativ myndighet och domstol kan ifrågasättas. Enligt utskottets mening är emellertid erfarenheterna av den hittills tillämpade ordningen så begränsade att anledning saknas att för närvarande överväga ändring i densamma.

Vad härefter angår frågan om vattendomstols sammansättning vid den prövning som enligt nu gällande ordning ankommer på vattendomstol bör ändras eller om specialdomstolar för handläggning av atomkraftfrågor bör inrättas anser utskottet vissa skäl tala för att — åtminstone tills vidare — bibehålla nu gällande ordning. Mot inrättande av specialdomstolar för handläggningen av atomkraftfrågor — handläggningen borde i sådant fall omfatta även en stor del av den prövning, som nu sker i administrativ ordning — talar, förutom de principiella betänkligheter som alltid kan anfö-

ras mot specialdomstolar, även den förut anförda synpunkten att den hittills vunna erfarenheten av atomkraftfrågor är förhållandevis begränsad. Vidare torde det, antingen man vill inrätta specialdomstolar eller förstärka vattendomstolarna med experter på atomkraftfrågor, vara omöjligt att inom ramen för en domstol samla all den expertis som erfordras för dessa mål. Härtill kommer att meningarna även bland experterna ofta är starkt delade, varför det lätt kan inträffa att endast en av flera åsiktsriktningar är företrädd i domstolen, något som självfallet ej är önskvärt. Domstolens möjligheter att objektivt bedöma ett ärende blir större om den äger möjlighet att tillkalla flera experter.

Av större betydelse i mål av denna natur än frågan vilken domstolen är och vilken sammansättning den har är enligt utskottets mening att domstolen har tillgång till tillräckligt antal och tillräckligt dugande experter. Utskottet förutsätter därför att erforderliga åtgärder vidtages för att trygga de på atomkraftområdet verksamma myndigheternas behov av teknisk expertis i alla de sammanhang då sådan erfordras.

Vidare är att märka att den gällande lagstiftningen ger strålskyddsnämnden stora befogenheter att inskrida, då så erfordras.

På anförda grunder anser utskottet skäl saknas att nu igångsätta en utredning av det slag motionärerna föreslagit. Utskottet förutsätter dock att Kungl. Maj:t med uppmärksamhet följer utvecklingen på området och utan dröjsmål låter vidtaga de åtgärder vartill omständigheterna kan föranleda.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion II: 552 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 29 mars 1960

På tredje lagutskottets vägnar:

HUGO OSVALD

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Osvald, Grym, Göran Karlsson, Kristiansson, Alexanderson, Siegbahn*, Schött och Ernst Olsson*;

från andra kammaren: herrar Johansson i Torp, von Seth*, Andersson i Ryggestad, Persson i Tandö, Nyberg, Nilsson i Östersund, Greback och Turesson.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.